

Motion

1982/83: 1317

Karl Boo m. fl.

Ungdomars delaktighet i närmiljön

Bakgrund

Välfärdsutvecklingen i vårt land har lyft de många människorna från fattigdom, sjukdomar, trångboddhet och bristande skolgång till ett materiellt välbeställt samhälle. Det sociala skydds nätet är fint förgrenat. I välfärdsutvecklingens skugga kan vi dock utläsa negativa följdverkningar, som var svåra att ana under de årtionden då Sverige växte fram till en välfärdsstat.

Koncentrationen och storskaligheten inom näringslivet har givit effekter långt utanför arbetsplatserna. Många människor bor nu i hembygder där boende och dagligvaruservice är nära nog de enda funktioner som finns. Många mindre arbetsplatser och butiker fick stå tillbaka för några få men stora enheter och finns därför inte längre kvar i bygden – i nybyggda bostadsområden skapades aldrig de rätta förutsättningarna för en mångfald av aktiviteter. Storskaligheten har under alltför lång tid varit ledstjärna också inom andra områden. Skolor, institutioner för omsorg och vård, kultur- och fritidsverksamhet och mycket annat har påverkats av centralistiska, storskaliga strävanden. Avståndet mellan de förtroendevalda, som fattar besluten i kommunen, och de många människor som berörs av dem ökade genom flera årtionden av kommunsammanläggningar.

För barnens och ungdomarnas del innebär detta att många nu växer upp i ensidiga miljöer, fjärran från de vuxnas vardag och med få möjligheter att dagligdags samverka över generationsgränserna. I andra bygder växer de unga upp med rädslan för att behöva flytta från hembygden till en annan del av landet för att få arbete.

Den svenska ungdomsutredningen, som har arbetat inom statens ungdomsråd på uppdrag av regeringen Fälldin 1977, gör i rapporten Ej till salu en värdefull genomgång av barnens och ungdomarnas uppväxtmiljö i det svenska välfärdssamhället. Ungdomsutredningen ser optimistiskt på framtiden och på möjligheten att ge barnen och ungdomarna en rik uppväxt.

Den ger dock det chockerande beskedet att många unga människor i Sverige nu upplever sin barndom och ungdomstid som ett "tomrum", en väntetid. Det finns stora skillnader mellan de ideal som är vägledande i vårt samhälle och den verklighet som våra unga växer upp i. I målen för välfärdspolitiken poängterar alla partier att barnen och ungdomarna skall vara delaktiga i vårt samhälle, att de skall ha viktiga funktioner att fylla, att de skall få naturliga möjligheter att samarbeta med vuxna, att de skall

känna trygghet i tillvaron. I verkligheten upplever alltför många unga att de "står vid sidan om", att de är passiva konsumenter av allt det som vuxenvärlden har ordnat för dem i form av såväl offentlig sektor som kommersiellt kultur- och fritidsutbud. Det är viktigt att påpeka att dessa dystra besked inte gäller alla ungdomar i vårt samhälle. Olika hem och olika bygder har olika förutsättningar att ge sina unga en innehållsrik och meningsfull uppväxt. Det är dock nödvändigt att vi med stort allvar tar fasta på ungdomsutredningens uppfordran: Vi har inte råd att sälja bort en enda ung människa till otrygghet, utanförkänsla och passivitet.

Det har varit en självklar del av centerpolitiken att påtala att välfärdsbegreppet alltid måste rymma fler dimensioner än de rent materiella. Jämlikhet, rättvisa, delaktighet såväl i beslut som i samverkan och gemenskap och trygghet i en god miljö är andra viktiga beståndsdelar som vi vill räkna in i välfärds måttet. Ungdomsutredningen pekar på att de flesta barnen och ungdomarna i vårt land tycks vara nöjda med den materiella standarden, kanske t. o. m. materiellt mättade, samtidigt som de är socialt utsvultna.

För oss ter sig detta besked som en stor utmaning. Kommande reformarbete måste starkt inriktas på att göra den unga generationen – och naturligtvis också alla vuxna – delaktiga i samhället. I hembygden – närmiljön – har varje människa rätt att vara oumbärlig. Det får inte längre vara så att konsumtion av ständigt nya modeprylar, nya trender i film, musik, sport och mycket annat, är det enda många har att ta till för att få åtminstone en känsla av identitet och trygghet. Djupt mänskliga behov av självkänsla, lycka, trygghet och lika värde måste få sin tillfredsställelse i människors gemenskap, samverkan och skapande aktivitet. Vi måste bygga vårt samhälle så att vi alla blir mindre sårbara för kommersialismens psykologiskt insiktsfulla påverkansförsök.

Innehållet i den moderna ungdomskulturen visar samma tendenser som vi ser när vi studerar ungdomars totala fritid. Marknadsförare hjälper ungdomarna att välja i kulturutbudet. Deras budskap till ungdomarna är så klart att ingen behöver tvivla på vad de skall välja – de vet vad som är "inne".

Till alltför stor del är ungdomar passiva mottagare av kultur. Deras egen skaparförmåga har vi inte klarat att utveckla. Kanske har vi inte heller förstått hur viktigt det är att själv få vara aktiv och att skapa sin egen kultur. Ser vi till det totala utbudet av kultur riktat till ungdomar finner vi att alla viktiga beståndsdelar finns med – skapande, fantasi m. m.

Ändå måste vi erkänna att detta är till ingen nytta, om det inte följs upp av en stimulans till ungdomarna att själva utveckla sin skaparförmåga, att bruka sin fantasi osv.

Den tidsmässigt största delen av fritiden tillbringar barn och ungdomar inom hemmets väggar. Där tar TV och video mycket av deras lediga tid i anspråk. Vi vet att barn från skolstarten och till gymnasieåldern tillbringar fler timmar framför TV:n än i skolan. Kvalitetsmässigt är utbudet av

program mycket skiftande. Oavsett innehåll måste vi konstatera att denna höga konsumtion av passivt tittande inverkar på ungdomars vilja och förmåga att vara aktiva.

I kulturutbudet till ungdomar har vi alltför ofta accepterat att värderingar som vi inte annars ställer oss bakom får spridas. Motivet till denna slapphet är att vi säger oss lita till ungdomars förmåga att sortera ut det som är förljuget och fördomsfullt. Ungdomarna vet bättre. Men deras krav på fördomsfria serier, filmer m. m. ljuder inte tillräckligt starkt. Här behöver ungdomarna de vuxnas stöd.

Serier är en finurlig kombination av bild och bubbla som, naturligt nog, tilltalar både barn och vuxna. Men alltför ofta blir vi besvikna på seriers innehåll. De lurar oss att tro att ensam är stark, att ungdomen är evig, att färgade människor tillhör en lågt stående kultur. Dagens ungdomar kan inte känna sig hemma i seriernas värld. En serie som i fantasi och verklighet beskriver svenska ungdomars vardag kan bli en viktig grund för att ge ungdomar kraft att vara aktiva och skapa sin framtidsbild. Det finns många positiva exempel på svenska serier av hög kvalitet. Hittills har de haft alltför svårt att hävda sig på grund av små resurser.

Serierna är bara ett exempel där kvalitetskraven ställts åt sidan. Inom musikens område möter vi alltför ofta ett förhärlikande av droger. Kravet på legalisering av haschet har ostört fått ljuda i tonåringarnas öron.

Avståndet mellan dem som formar kulturutbudet och ungdomarna är alltför långt. Över huvud taget är kontakten mellan ungdomar och vuxna alltför bristfällig.

Ett samhälle där många unga människor slås ut kan inte vara färdigbyggd. Att ungdomar lämnar grundskolan utan att ha gått ut nionde årskursen, att ungdomar går utan jobb, att unga människor flyr verkligheten genom den kommersiella ungdomskulturens glättiga utbud eller genom tunga droger är bekräftelse nog. Ändå vill vi ännu en gång knyta an till ungdomsutredningen som har gjort ett försök att i samhällsekonomiska kostnader illustrera det ohyggliga personliga lidande som unga utslagna får utstå. "Att satsa på ungdomen av i dag är den viktigaste investeringen vi kan göra inför framtiden." Den meningen avslutar Ej till salu. Låt den bli början till ett målmedvetet och metodiskt utvecklingsarbete för att ge barnen och ungdomarna en bra start i livet.

Mål

Ungdomars möjligheter till en meningsfull fritid och ett aktivt kulturskapande måste sättas i samband med vår totala bild av framtidens samhälle. Dessa krav förutsätter helt annorlunda uppväxtvillkor för barn och ungdomar.

I Ej till salu får vi många viktiga tankar kring krav som måste ställas för att barns uppväxtmiljö skall vara bra och funktionsduglig.

Citat ur Ej till salu:

De viktigaste komponenterna i en bra uppväxtmiljö är att den ska stärka egenvärde och identitet, ge tillhörighet och gemenskap, bygga på uppgifter och ansvar samt främja samverkan och solidaritet. Med bra uppväxtmiljöer menar vi bl. a.:

- miljöer som människor kan överblicka, där barn och ungdomar kan och får ta ansvar för de gemensamma angelägenheterna. Barn och ungdomar ska kunna få en produktivt betydelsefull roll, ha uppgifter och ett ansvar samt utveckla sina inneboende resurser, som ger mening åt tillvaron.
- miljöer där generationerna samarbetar kring viktiga frågor. Barn och ungdomar måste ges möjlighet att kontinuerligt växa in i vuxensamhället med stöd från de vuxna.
- miljöer som har produktiva uppgifter för alla, även barn. Det ökar människors engagemang och motverkar servicetänkande, passivitet och expertvälde.
- miljöer som motverkar social utslagning och isolering, främjar en positiv social kontroll, som bygger på solidaritet och gemenskap samt motverkar behovet av en samhällets kontrollapparat.
- miljöer som fyller ungdomsåren med meningsfull verksamhet dvs. verksamhet som ger egenvärde, identitet, tillhörighet, samverkan och gemenskap, och därigenom skapar alternativ till det kommersiella fritids- och kulturutbudet.

De unga politikerna i utredningen har enats om en framtidsbild som vi i centerpartiet känner igen från våra diskussioner om lokalsamhället. Ett av våra viktigaste krav är att samhället måste göras överblickbart för människor. Ett stort och komplicerat samhälle kan brytas ner i små och starka enheter. Till den mindre enheten, lokalsamhället, måste alla viktiga samhällsfunktioner knytas – bostad, arbete, skola, fritid, omsorg och vardaglig service. Lokalsamhället ställer krav på människors delaktighet för att fungera. På ett naturligt sätt kommer vi att tränas i samverkan med våra medmänniskor. Det är viktigt att kulturlivet knyts till närmiljön. I samverkan barn och vuxna, proffs och amatörer kan vi utveckla amatörkulturen. Genom att var och en bjuder på sina kunskaper kan vi tillsammans nå långt i våra strävanden att skapa en aktiv fritid och utveckla amatörismen. I formen av t. ex. skapande verkstäder kan vi lära mera om serier, video och film, drogfrågor, musik, teater, kläder och mode m. m. Först då blir ungdomars kulturliv ett gemensamt ansvar.

Medel

Förenta nationerna har utropat 1985 till världsungdomsår. Världsungdomsårets övergripande mål sammanfattas i orden delaktighet, utveckling och fred. Syftet med världsungdomsåret, vars tyngdpunkt skall ligga på nationell och lokal nivå, är bl. a. följande: att utveckla och genomföra nya och nyskapande program och åtgärder på ungdomsområdet, i synnerhet inom områdena utbildning, arbete och andra levnadsvillkor såsom bostäder, hälsa, social välfärd.

Den rådgivande kommitté inom FN som har att förbereda världsungdomsåret poängterar att detta år inte skall ses som en isolerad företeelse, utan som ett led i ett långsiktigt och konsekvent utvecklingsarbete för att förbättra ungdomars villkor. Kommittén understryker också ungdomsorganisationernas roll i genomförandet: "Ungdomars delaktighet och ungdomsorganisationernas medverkan måste erkännas och utnyttjas som en förutsättning för att nå de för världsungdomsåret uppställda målen."

I Sverige har statens ungdomsråd utsetts till berednings- och ledningsorgan för världsungdomsåret, vilket skapar goda förutsättningar för såväl ett utvecklingsarbete kring ungdomars delaktighet i närmiljön som för en nära och förtrolig samverkan med barn- och ungdomsorganisationerna.

Från centerpartiets sida vill vi understryka det angelägna i att världsungdomsåret blir en del i ett målmedvetet utvecklingsarbete, där barnens och ungdomarnas aktiva roll i närmiljön står i centrum. Vi vill, i likhet med statens ungdomsråd, ta fasta på världsungdomsårets deltema "delaktighet" och koppla detta till de strävanden som sedan lång tid tillbaka har märkts i svensk politik, bl. a. i centerpartiets strävanden och i ungdomsutredningens rapport Ej till salu.

Ett omfattande försöks- och utvecklingsarbete, i syfte att skapa förutsättningar för de många människornas verkliga delaktighet i närmiljön, måste komma till stånd. Detta försöks- och utvecklingsarbete måste vara präglad av experimentlusta och av vilja att pröva nya lösningar. Därför är det omöjligt att på förhand ange den mera precisa inriktningen på ett sådant arbete – det vore f. ö. felaktigt med hänsyn till den väldiga idé- och initiativrikedom som, trots allt, ligger förborgad i både ungdomar och vuxna. Ändå är det naturligt att som några givna utvecklingsfält peka på nya, gärna kooperativa, lösningar i omsorg, service och fritidsverksamhet, nya samverkansformer inom den offentliga sektorn – t. ex. över generationsgränserna mellan förskola, grundskola och äldreomsorg, grund- och gymnasieskolans samverkan med det omgivande samhället, olika modeller för gemensam förvaltning av flerfamiljshus – gemensamma angelägenheter som ger anledning till samverkan och skapar grogrund för gemenskap, nya initiativ på amatörkulturområdet och vad gäller dialogen mellan de yrkesverksamma kulturarbetarna och de många amatörerna.

En inspirationskälla för detta arbete är ungdomsutredningens rapport Ej till salu. Ungdomsutredningen poängterar f. ö. att de övergripande tankegångarna i Ej till salu måste förankras, prövas, förtydligas och utvecklas i lokala experiment och verksamheter. Som ungdomsutredningen själv anför: "Stora samhällsförändringar skapas inte genom utredningsrapporter utan genom människors ställningstaganden, individuellt och i organisationer av olika slag – – Vi tror på möjligheterna att förändra, men inser att det krävs breda helhetslösningar och många omvärderingar av tidigare sanningar. Det förutsätter – – att de många människorna låter sig engageras för en optimistisk framtid."

Vi anser att denna försöksverksamhet skall inledas inför världsungdomsåret. Detta år kan dock bara bli ett etappmål i utvecklingsarbetet, som måste vara långsiktigt till sin karaktär och grunda sig på många olika lokala initiativ och knyts samman i en samverkan mellan flera statliga myndigheter och mellan kommuner, landsting och stat.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen hemställer att regeringen genomför en försöksverksamhet angående ungdomars delaktighet i närmiljön,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen.

Stockholm den 24 januari 1983

KARL BOO (c)

KARL-ERIC NORRBY (c)

SIGVARD PERSSON (c)

RUNE BACKLUND (c)

KERSTIN GÖTHBERG (c)

STINA GUSTAVSSON (c)

PÄR GRANSTEDT (c)